

ELTE BTK, ÓTI, Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, 2015/16, I. (őszi) félév

BMA-HEBD-315:32, BMA-HEBD-335:42

Nap, óra:00–óra:30

BMVD-101:87, P/TÖ/HB-13.3

Gy

Biró Tamás

Helyszín: F. ép. 23x.

Kognitív módszerek a vallástudományban és a hebraisztikában: szeminárium

Cognitive approaches to Judaism: seminar

A *kognitív vallástudomány* a vallási (és általában, a kulturális) jelenségeket a kognitív tudományok fogalomrendszerével és módszertanával közelíti meg. Olyan kérdésekre keresi a választ, mint például: hogyan reprezentálja az agyunk a természetfelettit? miért találunk a világ minden kultúrájában vallási hiedelmeket? milyen mentális sémára épülnek a vallási rítusok? milyen hatással van az írásbeliség a dogmarendszerekre? hogyan magyarázhatjuk a vallási mozgalmak dinamikáját? Néhány kutató arra is kíváncsi, hogyan és miért jött létre a vallás a *Homo sapiens* evolúciója során. Mások azt szeretnék tudni, agyunk hogyan képes felismerni Istent.

Az elmúlt huszonöt év során dinamikus fejlődésen keresztülment paradigma mára a vallástudomány meghatározó irányzatává vált. Közel másfél évtizedes múltra nyúlik vissza a kognitív megközelítési mód a bibliatudományban is. A judaisztikában azonban a kognitív vallástudomány még mindig partikuláris területnek számít.

A félév során a kognitív vallástudomány alapfogalmaival, szemléletmódjával és módszereivel ismerkedünk meg, különös hangsúlyt fektetve a bibliatudományra és a zsidó vallás kutatására. A szeminárium az azonos címen meghirdetett előadásra épül (BBN-HEB-341.10, BBV-101.55), a szeminárium hallgatóinak az azon való részvétel (jegyszerzési kötelezettség nélkül) erősen javasolt.

A félév első, nagyobbik részében a kognitív vallástudomány alapvető (angol nyelvű) műveiből olvasunk. Így a hallgatók kognitív vallástudományi ismeretei elmélyülnek, alaposabban megismerik az újfajta megközelítéseket. Kimondott cél a szakirodalom kritikai olvasásához szükséges általános készségek fejlesztése is, a kognitív vallástudomány speciális területén túl. A félév utolsó részében a hallgatók érdeklődéséhez kapcsolódó, kognitív megközelítésű cikkeket vitatunk meg. A hebraisztika szakos hallgatók héber nyelvű primer forrásokra is alkalmazzák az elsajátított módszereket (igény esetén szövegolvasási formában).

Az óra folyamatosan bővülő honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2015-csr/>.

A jegyszerzés feltételei:

- **40%:** a feladott cikkek ismerete, azok megvitatásában való aktív részvétel (cikkenként kb. 4%-5%). Hebraisták számára a primer források preparációja.
- **3×15%:** három beadandó feladat, amelyek az előadások során tárgyalt fogalmak és a szeminárium során megvitatott cikkek (és források) ismeretét ellenőrzi.
- **15%:** egy szabadon választott, a hallgató érdeklődési területéhez illeszkedő cikk kritikai ismertetése a félév második felében, prezentációval (ppt[x], prezi, pdf...).

Az utóbbi két követelményből **30%** kiváltható szemináriumi dolgozattal. Aki ezt az opciót választja, annak november 10-ig egy egyoldalas kivonatot kell benyújtania.

Előzetes tematika (nem heti bontásban):

1. Bevezetés. Tudományfilozófiai alapok. A hatvanas évek kognitív forradalma.
2. Háttér: kognitív antropológia, funkcionalista vallástudomány, valláspszichológia.

3. A vallási jelenségek, mint az agy-elme (mellék)termékei.
4. Ontológiák: ágensek, minimális/maximális konstraintivitás, a memória szerepe.
5. Rítusok: egy nyelvészeti modell. A vallásosság „módusai”.
6. A vallás, mint az evolúció (mellék?)terméke. Újateista és vallásos olvasatok.
7. Kulturális evolúció. Számítógépes szimulációk a vallástudományban.
8. Bibliai exegézis és midrások kognitív megközelítésben.
9. Zsidó és keresztény irányzatok születése a kognitív rítuskutatás szemszögéből.

A pontos tematika és az egyes előadásokhoz ajánlott irodalom fokozatosan kerül fel az óra honlapjára: <http://birot.web.elte.hu/courses/2015-csr/>.

Ajánlott szakirodalom (előzetes):

- Bainbridge, William Sims. *God from the machine: Artificial intelligence models of religious cognition*. Rowman és Altamira, 2006.
- Barrett, Justin L. and Frank C, Keil. Conceptualizing a nonnatural entity: Anthropomorphism in God concepts. In: D. Jason Slone (ed.): *Religion and Cognition: A Reader*. Equinox, London and Oakville, 2006, pp. 116–148.
- Czachesz, István and Risto Uro. The cognitive science of religion: A new alternative in Biblical studies. In I. Czachesz and R. Uro (eds.) *Mind, Morality and Magic: Cognitive Science Approaches in Biblical Studies*. Acumen: Durham, 2013, pp. 1–14. [12.2.Cza.1.]
- Czachesz, István and Tamás Biró. *Changing Minds: Religion and Cognition Through the Ages*. Peeters: Leuven, 2011. [12.1.Bir.1.]
- Jackendoff, Ray. *Language, Consciousness, Culture: Essays on Mental Structure*. MIT Press: Cambridge MA, 2007, pp. 3–24 (chapter 1: Mental structure).
- Lawson, E. Thomas and Robert N. McCauley. *Rethinking Religion: Connecting Cognition and Culture*. Cambridge University Press, 1990. [12.2.Law.1.]
- McCauley, Robert N. and E. Thomas Lawson. *Bringing Ritual to Mind: Psychological Foundations of Cultural Forms*. Cambridge University Press, 2002. [12.2.McC.1.]
- Pachis, Panayotis and Donal Wiebe (eds.). *Chasing Down Religion: In the Sights of History and the Cognitive Sciences*. Equinox: Sheffield, 2010. [12.2.Pac.1.]
- Pléh Csaba és Gulyás Balázs. Mitől kognitív és mitől idegtudomány? In Pléh Csaba et al. (szerk.) *Kognitív idegtudomány*. Osiris: Budapest, 2003, pp. 19–31.
- Stausberg, Michael (ed.). *Contemporary Theories of Religion: A critical companion*. Routledge: London and New York, 2009. (Különösen pp. 1–21.)
- Szathmáry Eörs. Kulturális folyamatok: Az utolsó nagy evolúciós átmenet. In Pléh Csaba et al. (szerk.) *Kognitív idegtudomány*. Osiris: Budapest, 2003, pp. 32–48.

A megadott irodalom mellett szögletes zárójelben a tanszéki könyvtárban (F. ép. 237) is megtalálható könyvek könyvtári kódjai szerepelnek. A kognitív vallástudományi művek általában a 12.2 jelzet alatt találhatók.

Megjegyzések:

- (1) Az óra szemináriumi jellegének megfelelően az órákon kötelező a jelenlét.
- (2) Elvárt a jó angol olvasási készség, valamint az órákon való aktív részvétel.
- (3) Erősen ajánlott az előadásokon való részvétel is. Az előadásokon elhangzott információkat a szeminárium során ismertnek tételezzük fel. A szeminárium célja az ott elhangzottak mélyebb megértése, megvitatása, alkalmazása a hallgatók saját kutatási területén, valamint a cikkolvasási készség fejlesztése.